

Felújítások a Dohányban és a Hősökben, szépül a temetőkert

Korábban már olvashatták lapunkban (is), hogy a „Holocaust 70” pályázon Alapítványunk 20 millió forintot nyert a Hősök–temploma és a Dohány zsinagóga közötti temetőkert – itt nyugszanak a gettó áldozatai – rendbehozatalára. A Sorsok háza, a Szabadság téri emlékmű, illetve Szakály Sándor nyilatkozata miatt ezt a 20 millió forintot visszaküldtük a Miniszterelnökségnek.

– Magyar és külföldi hittestvéreinktől folyamatosan érkeznek adományok, erről a Pesti Sólet is rendre beszámol – így Alapítványunk megkezdte a tervezett felújítást – tudtuk meg Nádél Tamástól, a Dohány utcai zsinagóga alapítványának elnökétől. – Eltávolították a régi, kopott

sírköveket, megkezdődött az öntözőrendszer építése és a fűvesítés. Készülnek a sírokhoz vezető utak és az új sírkövek. A régi köveket kőtár formájában elhelyezzük a templom hátsó udvarán, így bárki megtekintheti azokat. A munkálatok jól haladnak, júliusban szeretnénk megnyitni a felújított sírkertet.

Nem csak a temetőkertben végeznek felújítási munkákat, de hamarosan elkezdik a Hősöktemplomában, illetve a Dohány utcai zsinagógában is.

– A Hősöktemplom hátsó bejárata toldalék épület, itt található a rabbiszoba, az előljárói szoba, illetve az átjáró. Az építéskor elmaradt szigetelés miatt vizesednek ezek a helyiségek, s évente újra

kell festeni – kezdte Zoltai Gusztáv, körzetük elnöke. – De ugyanez a helyzet a Dohány zsinagóga hátsó részén is. Balesetveszély jelenleg nincs, nem is akarunk ennek esélyt adni. Az esztétikai szempontok mellett az állagmegóvás, illetve évente visszatérő költségek miatt utólagos szigetelést kapnak majd ezek a részek. Tárgyalunk a tervezővel, a pályázat is megvolt. S hamarosan elkezdik a munkát is.



KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Dohány körzet vezetősége, illetve a Dohány utcai zsinagóga alapítványa ezúton mond köszönetet a nagylelkű felajánlásokért, amelyekkel az alábbi adományozók hozzájárultak a temetőkert felújításához.

Sommer Katalin	50 000.- Ft
Hajdú Mariann	20 000.- Ft
Villányi András	20 000.- Ft

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szeretteiknek mikor van a Jahrzeitje.

Reitmann Gizella	június 3.	Braun Mária	június 18.	Markovits Jakab és Jakabné	június 18.
Csillag család Szegiből	június 4.	Deutsch Sándor	június 18.	Kohn család	június 18.
Dévényi Andrásné	június 6.	Faragó József, Adél és Vera	június 18.	Pap Józsefné	június 18.
Weisz József	június 8.	Hirschberg Sándor	június 18.	Sommer István	június 18.
Bartos Miksa	június 14.	Lendvai Lajos	június 18.	Tusák Piroska	június 18.
Wurumbrand család	június 14.	Lendvai Lajosné	június 18.	Wasserman család	június 18.
Darvas Imre	június 16.	Lisztenberg Salamon és Éva	június 18.	Zucker Béla	június 18.



Emlékezés a holocaust 70. évfordulójára (6-7. oldal)

Várkonyi Tibor és Dési János írása (5. és 8. oldal)



Fotó: Villányi András

Izraelben járt a Dohány-körzet

Egyhetes izraeli utazáson vett részt a Dohány templom rendszeres látogatóinak majd ötven tagja, főobbink, Dr. Frölich Róbert; illetve a körzet elnöke és alelnöke, Zoltai Gusztáv és Nádel Tamás vezetésével.

– Az első három napot Haifán töltöttük és onnan kiindulva megismerkedtünk Galilea nevezetességeivel – kezdte beszámolóját Zoltai Gusztáv, elnök. – Ellátogatunk Cesarea keresztieskori romjaihoz, voltunk Csfáton, a Kabbala központjában. Érdekes volt látni a különbséget a magyarországi templomok és például a szfárd ÁRI-templom között.

– Imát mondtunk Élijáhu barlangjában a Kármel-hegyen, fohászokdtunk Rámbám sírjánál Tibériásban, s hogy a lélek után a test is felüdülhessen, sétahajókáztunk a Kinereten, a Galileai-tengeren. Mivel a mincha elmondásának határideje vészesen közelgett, így azt a Kineret partján, a szabad ég alatt mondtuk el. Ha már az ima szóba került: a sáchrisz, mincha és máriv

gigmenni a Jád Vásém épületegyüttesében. Természetesen jártunk az Óvárosban, s nem pusztán a Falnál, de annak a folyamatos feltárások nyomán járhatóvá tett, föld alatti folytatásánál is meghatottan és izgatottan lépkedtünk végig. Megnéztük a város több nevezetességét is. A gazdag program és a feszített tempó mellet jutott idő családlátogatásra, vásárlásra, illetve hűsölésre is a szálloda medencéjében.

– Ki kell emelni a szombatot: délelött a Siratófalnál imádkoztunk. Este pedig a szállodában, a szabadban búcsúztattuk a szombatot Havdóllóval. De Jeruzsálemben nem ez volt az egyetlen emlékezetes és megható élmény. Mint arról a Pesti Sólet jelen számának negyedik oldalán olvashatnak, április végén tartottuk főobbink fiának Bár-Micvóját. Gárdos Bogiétől olyan csodás ajándékot kapott Dűnyő, hogy ezúttal még neki is elállt a szava. Meglátogatott minket egy szajfer, egy Tóra-másoló, -író, és ünnepeltünk néhány betűt javíthatott hetiszakasában. S ezt a fantasztikus micvét éppen Jeruzsálemben tehette meg. . .

Zoltai Gusztáv elmondta, jártak Maszadán, a Holt-tengernél is. Végig egy tehetséges fiatal idegenvezető kíserte a csoportot, s részletes, mély tudásról árulkodó információkat kaptak a helyi érdekességekről. Az egy hét alatt mindenki remekül érezte magát, s részt vett minden programon. – Amire büszkéek vagyunk, hogy gondoskodni tudtunk arról, hogy az itthon maradtak számára is biztosítva legyen a minjen. Így a Dohány-templom látogatói ezen a héten két helyen is imádkozhattak.



Fotó: Villányi András

Időhiány miatt nem tudtunk mindenhova eljutni, de igyekeztünk minél több látnivalót besűríteni ebbe az egy hétbe. Így került sor Deganja kibucra, Izrael első kommunájára, Mose Dáján szülőhelyére. Megismerkedtünk ezzel a speciális közösségi élettel, mely csak Izraelben lett sikeres.

imákat rendre a szálloda imateremnek berendezett helyiségében tartottuk. A közös vacsorák után ki-ki kedve szerint tölthette az estét. Negyedik naptól Jeruzsálembé tettük át székhelyünket, s itt rengeteg felejthetetlen élménnyel gazdagodtunk. Aki már volt ott, annak is megrázó volt vé-

SABBAT JERUZSÁLEMBEN

Szombat reggel az imádkozás után reggelizni megyünk a szállodánk éttermébe. Szokatlan a csend, látszólag mindenki a reggelijével foglalkozik, de érződik rajtunk a várakozás feszültsége - gondolataink már nem itt járnak... Én sem viccelődöm, pedig ez rám nem igazán jellemző. A Siratófalhoz készülődünk lelkünkkel...

Csütörtökön már jártunk ott, mindenki ráborult a falra, elmondhatta saját egyéni imáját, elhelyeztük előre megírt kis céduláinkat... Kívánságaink már útban az Ö.valóhoz. De a mai nap egészen más... Fél tízre beszéljük meg a találkozást, de már negyed tízkor mindenki a szálloda halljában van. A fiúk elegánsan öltönyben, a lányok szoknyában, hosszú ruhában. Az út 40 perc, majd 40 fokban, de észre sem vesszük. Senki nem marad le, halkan beszélgetünk. Szombaton nyitva tartó arab „butikok” között megyünk, de senki nem néz se jobbra, se balra - számunkra ma még a hűtőmágnés sem slágercikk... Megérkezünk a Falhoz, elbúcsúzunk a lányoktól. A téren bábeli zűrzavar, a világ minden tájáról érkezett zsidók imádkoznak, duchenolnak, fiúkat avatnak felnőtté, vőlegényt ünnepelnek. Bemegyünk a fal melletti barlangszerű épületbe,



Fotó: Villányi András

ahol egymás mellett sorakoznak a Tóraszekrények. Frölich főrabbi úr rögtön kiválaszt egy askenazi Tórát, mi pedig pesti élelmességünket magunkkal hozva rögtön lefoglalunk egy tóraolvasó asztalt. Robi rabbi kivétel nélkül mindannyiunkat felhív a Tórához. Itthon egyesek

rá-ránéznak a brochenál a segítő táblára, most mindenki fejből, hiba nélkül mondja el. Hiába a hely kötelez... Nekem jut a megtiszteltetés, hogy visszahelyezhetem a Tórát a helyére. Nagyméretű, monumentális Tóra, de nem érzem a súlyát... Visszafelé ugyanolyan csendben megyünk. Látom, mind küzdünk az érzéseinkkel. Minchat imádkozunk, ebédelünk, a délután mindenki pihenéssel tölti. Este formabontóan a szálloda kertjében imádkozunk és gyűjtjük meg a Havdalah gyertyát. Szombat kimenetelével mindenkin a megújulást látom. Littner Gyuri megszólal: Gondoltátok volna, hogy ma a Siratófalnál leszünk a Tórához felhívva? Rajtam is átfut egy gondolat. Ezt a napot, amely hitünk egészen kivételes napja volt, jutalomnak érzem, hálával és meghatottsággal gondolok rá. S ez az érzés biztosan végigkísér életem további folyamán. Nádel Tamás

Bíró József kiállítás június végéig

Michal Gavish kiállítását követően a Magyar Zsidó Múzeum a hetven évvel ezelőtt történt népiirtásra Bíró József munkásságát bemutató kiállítással emlékezik (június 29-ig). Százerek szisztematikus kirekesztése és meggyilkolása nehezen felfogható és átélhető tragédia. Az emberek reakciója leginkább az elszörnyedés és a felfoghatatlantól való menekülés. Ezért érdemesebb a megemlékezés egy átélhetőbb formáját választani, és egyéni sorsokon keresztül bemutatni, hogy mit kellett átélniük elődeinknek.

Bíró József (1907-1945) a két világháború közötti fiatal művésztörténész generáció egyik jeles képviselője. Szakterülete az építészettörténet volt, ezen belül az erdélyi barokk és klasszicista kastélyok építésze, amely területen úttörő munkát végzett, és számos tanulmányt publikált. Az erdélyi arisztokrata családok levéltáraiban kutatót, és az anyagot rendezte is.

Több arisztokratához a munkakapcsolat mellett barátság is fűzte. Nagyváradon született, ahol édesapja a zsidó gimnázium igazgatója volt. Gimnazista korától nyaranta Nagybányán tanult festeni, ahol Réti István volt mestere, akinek biztatására beiratkozott a Képzőművészeti Főiskolára. Rudnay Gyula osztályába járt. Később Lyka Károly ösztöndzésére, és saját érdek-

lődésétől is vezetve, a Bölcsészettudományi Egyetemen művésztörténelmet tanult. Festészetéből annyit ismerünk, amennyit családja megőrzött. Unokaöccse néhány éve a Magyar Nemzeti Galériának ajándékozta egyik, talán a ránk maradtak közül legjelentősebb alkotását, amely egy ideig az állandó kiállításban szerepelt. Korai művei a Nagybányai Iskola stílusjegyeit hordozzák magukon, későbbi munkái útkeresését tükrözik a saját stílus kielérlésére. Erre azonban már nem maradt ideje. Életműve torzó, egy ígéretes karrier kezdete maradt csupán. A család egy szemtanú beszámolójából tudta meg, hogy 1945. januárjában Bíró József kérlete a nyilasokat, legalább idős édesapja életét kímélik. A nyilasok válaszul őt és édesapját szadista kegyetlenséggel összekötözték, és a Dunába lőtték. Bíró József festményeit és néhány

grafikai stúdiumát bátyja, Dr. Bíró Imre szemészprofesszor őrizte, aki előbb a budapesti Szemészeti Klinikán, majd hosszú évtizedekig a budapesti Sportkórházban dolgozott. A professzor úr halála után fia, Bíró Ádám Párizsban őrizi a művészi hagyatékot. Ez a 33 mű képezi a kiállítás képzőművészeti részét. A kiállítás másik része építészettörténeti munkásságát mutatja be, általa készített fotókkal. A kiállítás dokumentumokkal egészül ki, korabeli kiadványokat, publikációkat és fotókat mutatunk be. A kiállításához kétnyelvű, magyar-francia katalógus készül. A bevezető tanulmányt Szűcs György művésztörténész, a Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria tudományos főigazgató-helyettese írja, aki már korábban is foglalkozott Bíró József munkásságával. A katalógusban helyet katalógusban Bíró Ádám író szubjektív visszaemlékezése is.



Bíró József-Vásárban I

Múzeumok éjszakája 2014 – egy éjszaka a zsidónegyedben

Június 21-én 22 órától éjjel 2-ig tart nálunk az idei Múzeumok Éjszakája. Az elmúlt években „Mindenki hávdálál-jával”, a Dohány utcai zsinagóga előtti színpadon kezdődött az este főobbink, Dr. Frölich Róbert vezetésével. Bár még nincs kész program, talán idén sem lesz másként. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége a már megszokott színes programokkal idén is részt vesz a rendezvénysorozaton. Az éjszaka során izgalmas és színes programokon vehetnek majd részt az érdeklődők, a Magyar Zsidó Múzeumban, és a Magyar Zsidó Levéltárban, a Dohány utcai zsinagógában, míg az előtte lévő Herzl téren koncertekkel várják az éjszakaiakat. Zsinagógánkban tavaly egyik ámulatból estek a másikba az érdeklődők. Többek közt Frölich Kati idegenvezetése mellett nem csak az épület tör-



Fotó: Gordon Eszter

ténetét ismerhették meg, de hallhatták főkantorunk, Fekete László énekét és Dobszay Péter orgonaművész játékát. Biztos vagyok benne, idén is sikere lesz/lenne a fenti programnak. /Még szervezés alatt./ „Nem is annyira a zsidóság tartotta

meg a Shabbatot, mint a Shabbat a zsidóságot.” Ezért a Magyar Zsidó Múzeum, az idei Múzeumok Éjszakáján az egyik legmeghatározóbb vallási ünnep, a zsidó identitás és kultúra egyik legfontosabb elemét, a Szombat (Sabbat) bemutatását

tűzte ki célul. A Szombat a hét lelke, a Szombat tartása biztosítja I.ten áldását. A (vallásos) zsidók szombaton megpihennek, a család együtt, beszélgetve tölti el a napot. A Magyar Zsidó Levéltárban a szokásos látványraktári vezetések mellett a látogatók megnézhetik a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) diákjai által, a levéltári tartalmakhoz készített digitális eszközöket is. S persze nem maradhat el a már szokásos „Rendhagyó éjszakai séta a zsidónegyedben”, a Zachor Alapítvány diák-önkénteseinek vezetésével. A félóránként induló sétákon legfeljebb 20 fő tud részt venni, ezért aki tud, regisztráljon az info@emlekezem.hu email címen.

További részletek: www.mazsihisz.hu www.facebook.com/mazsihisz

A Kulturális Páholy vendégei

Sándor Iván
1930. március 11-én született Budapesten. Családjának történetét a 19. század közepéig visszamenően tudja követni, amit meg is ír Tengerikavics című regényében.



A Pesti Izraelita Hitközség gimnáziumában tanárai között iskolai tanításra kényszerült kiváló tudósok vannak. 1943-ban megnyeri magyartanára, Komlós Aladár, a Nyugat-nemzedékhez tartozó irodalomtörténész, kritikus által hirdetett novellapályázatot.

1944 nyarán a német megszállás, a sárga csillag viselésére kötelezettség után szüleivel csillagos házba költöznek. Mint tizenhat éven aluli, a svájci alkonzul, Carl Lutz közbenjárásával gyermekétársaival együtt a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alá kerül. Gyermekotthonokban, pincékben bujkál. Katonaként, 1953-tól riportjai, tárcái jelennek meg a Néphadsereg című lapban. Tagja, majd vezetőségi tagja az Írószövetség Fialat Írók

Munkaközösségének. 1954 áprilisától állást kap. A Budapesti Műszaki Egyetem Jövő Mérnöke című lapjának szerkesztője. 1957-ben az alakuló Film, Színház, Muzsikához kerül, s előbb kritikus, majd olvasószerkesztője, végül főszerkesztő-helyettese 1989-ig. 1961-ben a Pécsi Nemzeti Színház bemutatja Az R.34-es repülőjárat című láger-drámáját. Még négy színművét játsszák. 1985-ben József Attiladíjat kap. 1986-ban három esszékötete jelenik meg (Quo vadis, Thalia?, Az idő füstjele, A Németh László-pör). Esszé kategóriában megkapja az Év Könyve díjat. Alapító tagja a Szépírók Társaságának. 2011-ben a Kalligram Kiadó adja ki szerkesztésében és Előszavával a Mi a magyar most? című esszékötetet.2012-ben megjelenik az Első Világháborúban játszódó Az éjszaka mélyén 1914 című regénye. Párizsban Georges Kassai fordításában adja közre a L'Harmattan Kiadó a Követést.

(forrás: sandorivan.com)

Tamás Zsuzsa
1996-ban a budapesti Berzsenyi Dániel Gimnázium humán tagozatán érettségizett, ebben az évben felvették az ELTE magyar szakára. A 2000/01-es tanévben volt gimnáziumában dolgozott az egyetem mellett. Az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékén több féléven át demonstrátor, míg a Berzsenyiben két tanéven át volt magyartanár. A gyerekirodalommal sosem szakadt meg a kapcsolata (három öccse van), és rövid tanári pályafutása során is igyekezett újragondolni a kötelező olvasmányok listáját, ám a gyerekiro-

dalom világában akkor merült el igazán, amikor a Pozsonyi Pagony könyvesbolt munkatársa lett. Friss olvasmányairól a Csodaceruza c. folyóiratban közölt recenziókat. 2004 őszén ismét tanárként helyezkedett el, egy tanévet a Lauderben töltött.



A 2006 októberében induló Csillagszálló karitatív utcalapnak alapító szerkesztője, négy éven át munkatársa volt; a prae.hu általános művészeti portál gyerekrovatának létrehozója, s két évig vezetője volt. Ugyanitt 2010-ben Benedek Annával együtt az irodalom rovatot is vezette. A Nyitott Műhelyben öccsével, Tamás Ivánnal gyerekirodalmi-kézműves foglalkozásokat tartott, Benedek Annával pedig az Ellenlábás című beszélgetéssorozatot vezette. Jelenleg a Meseutca.hu munkatársa, egy kislány édesanyja.

(forrás:szepiroktarsasaga.hu)

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk a **Dohány körzet Kulturális Páholyába**, melyen részesei lehetnek a **Classicus Ensemble** háromrészes komolyzenei koncertjének, illetve a **Szépírók Társaságának** két tagja is vendégünk lesz.

Időpont: **2014. június 8. 15:00-17:00**
Helyszín: **Goldmark-terem**

A program:

- J. Haydn: D-dúr Divertimento (Hob. IV/6),
- Németh Gábor kérdezi Sándor Iván író,
- J. Haydn: G-dúr Divertimento (Hob. IV/7),
- Sándor Iván beszélget vendégével, a költő, író, szerkesztő Tamás Zsuzsával
- J. Haydn: Á-dúr Divertimento (Hob. IV/10)

A kávéháznak (kávé, tea, süti stb.) berendezett Goldmark-terembe, s még inkább az eseményre ingyenes a belépés. Ám mégse felejtsek otthon a pénztárcájukat, mert a helyszínen lehet vásárolni meghívott vendégeink, illetve a Szépírók Társaságának tagjainak könyveiből.

I M A R E N D

Hétköznap: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 18.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.
Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 18.⁰⁰-kor a Dohány Templomban.
Szombat reggeli ima a Dohány Templomban: Sachrisz: 9.³⁰
Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵
A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

május 24. 18.⁰⁰

június 7. 18.⁰⁰

június 21. 18.⁰⁰

május 31. 18.⁰⁰

június 14. 18.⁰⁰

www.dohany-zsinagoga.hu

A talán legnagyobb polihisztor emlékére

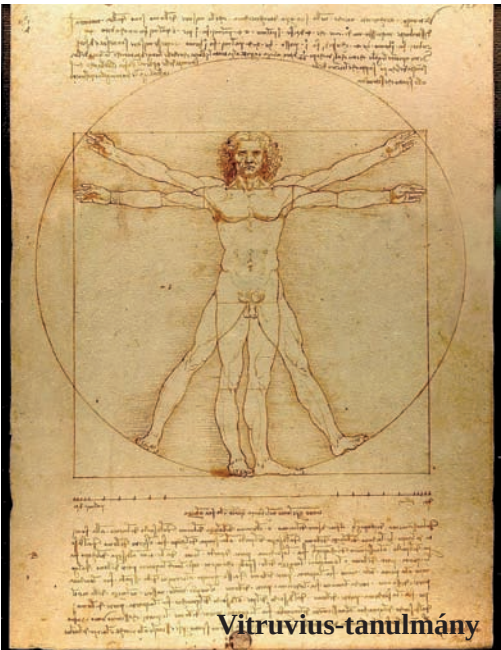
Nehéz mit írni, pláne röviden arról, aki talán a történelem eddigi legzseniálisabb elméje volt. Nehéz, hiszen mindenki hallott róla, számtalan művét ismerjük, csodáljuk, mégis rengeteg titok lengi körül.



őnarckép

Nehéz bemutatni, hiszen számtalan területen alkotott nagyot: kiváló festő és szobrász volt, de értett a matematikához, foglalkozott csillagászat-tal, filozófiával, de földrajzzal és földtannal is. Az orvostudomány sem állt távol tőle, s az anatómiai kutatásiról is ismert. Érdekelte a repülés,

háborús tanácsadóként puskák, ostromgépek fel-találója. Sőt, megtervezte a tank elődjét is. A 495 éve, 1519. május 2-án, 67 évesen elhunyt Leonardo Da Vinci, – hiszen róla van szó, – szá-mos kéziratából egyet sem dolgozott ki teljesen, így felismeréseinek nagy részét később, akár év-századok múlva, újra fel kellett fedezni. Festőként a Mona Lisa, illetve Az utolsó vacsora is halhatatlanná tették. S akkor még nem emlí-tettük a Sziklás Madonnát, vagy a Hermelines hölgyet. Mérnökként a csatornaépítés, az öntő-zőrendszerek és víztározók legnagyobb szakér-tőjének számított. Értekezett az emberi test arányairól is (Vitruvius-ta-nulmány). Ráadásul e tanulmány átvisz a matema-tikába (aranymetszés, illetve Fibonacci sorozathoz). Majd rögtön visszatérhetünk a művészetekhez, ugyanis az aranyarány (kb. 1,618) a festészetben és a szobrászatban is gyakran találkozhatunk. Foglalkozott optikával is. S itt jutunk el a vele kapcsolatos egyik rejtélyhez is. A torinói lepel egy képmást ábrázol, s a keresztény egyház úgy tartja (tartotta), ebbe csavarták a halott Jézus tes-tét. Egyesek szerint a lepel Leonardo da Vinci legnagyobb történelmi családja, s korát jócskán



Vitruvius-tanulmány

megelőző optikai megoldásokkal készítette. Napjainkban legendáját, és titokzatosságát Dan Brown Da Vinci kód című könyve és annak folytatása is táplálja.

Leonardo Pécssett

2014. április 15-től szeptember 30-ig látogatható három pécsi helyszínen az a kiállítás, amely a megszokottól eltérő módon állít emléket a világ-hírű olasz polihisztnak. Találmányai alapján készült, pontos, korhű modellek (50-60), rajzok, kéziratok, valamint multimédiás eszközök se-gítségével ismerhetjük meg Leonardo da Vinci-t. A kiállítás bemutatja a kifinomult művészt, az utánozhatatlan rajzoló-t, a gépezetek működési elveit fűrksész feltalálót, az építészetet és a re-pülést-, az anatómiát tanulmányozó tudóst. A tárlat látogatói megcsodálhatják Leonardo „automobiljának” modelljét is, amely sok tudós körében nagy érdeklődést váltott ki már a XX. század elejétől fogva. A Széchenyi téren felépítették a Leonardo által megálmodott Kolosszus mását, a 8,5 méter magas Sforza-ló szobrát, melyet a mester Francesco Sforzának, Milánó hercegének tervezett. A 13 tonnás művészi építmény talapzatába statikai okokból (a kiegyensúlyozás végett) körülbelül 8000 liter vizet tettek. A kiállítás másik két helyszíne a Janus Pannonius Múzeum Modern Ma-gyar Képtára (Pécs, Papnövelde u. 5.) és a JPM Martyn Múzeum (Pécs, Káptalan u. 4.). Nyitva tartás: keddtől vasárnapig 10-18 óra között (hétfő: szünnap)

Gabbiano Print a könyvhéten

Már csak néhány hét... Június 12-én kezdődik és 16-ig tart a 85. Ünnepi Könyvhét és 13. Gyermekkönyvnapok a budapesti Vörösmarty téren. Kedves barátunk, s – többek közt - képeslapos rovatunk szerzőjének, Izsák Gábornak kiadóját a szokásos helyen, a 35. számú pavilonban ta-lálhatják meg (a Gerbeaud Cukrászdánál). A Gabbiano pavilonban a ki-adványok kedvezményes áron megvásárolhatóak. Ezúttal is speciális akciókkal várják a könyvhétre ellátogató kedves olvasóikat.

MTK BUDAPEST

CSALÁDI ÉS SPORT NAP

MEGHÍVÓ

A Magyar Testgyakorlók Köre és az MTK Barátí kör, családi és sportnapot szervez május 25-én, vasárnap déltől, a Hidegkuti Nándor Stadionban.
(1087 Budapest Salgótarjáni út 12-14.)
Kapunyitás 11-kor.

A program – egyik – csúcspontja az egykori izraeli idegenlégiós labdarúgók és az MTK öregfiúk gálamérkőzése lesz, délután négykor.

Pályára lép Babos Ádám, Bekő Balázs, Boda Imre, Czéh László, Csábi József, Cservenkai Donát, Farkasházy László, Halmi Gábor, Hamar István, Handel György, Hrepka Ádám, Illés Béla, Komódi László, Kovács János, Lencse László, Márton Gábor, Nyilas Elek, Sallai Tibor, Sallói István, Talapa János, Tomka János, Turtóczky Sándor, Valuch Ernő, Vezér Ádám.

Este hatkor rendezük a női labdarúgó Jet-Sol Liga döntőjének első mérkőzését:
MTK Budapest-Astra Persecutor SC

További program:
Kispályás labdarúgó-mérkőzések 6-14 éves gyerekeknek. Játékvezetők a felnőtt csapat focistái.
Bemutatót tartanak az MTK szakosztályai.
Kipróbálható az asztali-labdarúgás, a kajak-kenu, a kézilabda, a kosárlabda, az ökölvívás, a ritmikus gimnasztika, a röplabda, a taekwondo és a vívás.

A gyerekeknek ugráló vár, élő csocó, élő teke, arcfestés.

Wichmann Tamás, kilencszeres világbjajnok kenus, bográcsban készít ebédet a vendégeknek.

A belépés ingyenes.

MINDENKIT SZERETETTEL VÁRUNK!

Bár-Micvó a Dohányban

Egy mostanság ritka, ám jeles esemény okán telt meg április 26-án szombaton délelőtt a Dohány utcai zsinagóga. Talán csak a nagyünnepeken látott sokaság figyelte, amikor először járulhatott a Tóra elé Frölich Benjámín Dűnyő, a Wesselényi utcai iskola tanulója, dr. Frölich Róbert és Frölich Kati gyermeke. Az ifjú életének eddigi legfontosabb eseményén a család, a külföldről is érkezett rokonok s a barátok mellett közösségünk szint minden tagja is megjelent az ünnepen. Dűnyő felnőtt lett. Furcsa ezt látni, hiszen eddigi életét a templom látogatói születésétől kezdve végigkísérhették. Sőt! Körzetünk sokat tapasztalt, idősebb tagjai is elismerően bólogattak, s tetszésüknek többen is hangot adtak, mikor a fiatalember az ilyenkor szokottnál is lényegesen jobban bizonyította felkészültségét. Kicsit reszkető térdekkel ment fel az omedhoz, hogy életében először előimádkozzon a sáchrisznál, majd le sem jöhetett onnan, hiszen kezdődött a Tóraolvasás. Dűnyő az egyik legsebbe szidrá, Kődajsimot lejnolta, hibátlan szöveggel és dallammal. Feladatát nehezítette, hogy nem a szokásos hét főt hívták fel, hanem a jelenlévő rokonok és barátok sokasága miatt tizenketten járultak a Tórához. Bár-Micvójának megkoronázásaként mártírnak őt hívták fel, s ő a hagyományos nuszach-hal, dallamokkal elénekelte a haftórá.



Mint az üres zsinagógából is látszik, a kép nem a bár-micvó napján készült *Fotó: Villányi András*

Feladata végeztével végre megpihenhetett, szülei, Kitty nővére, egész családja, s barátai mellett felkészítő tanára, Deutsch Róbert főrabbi is büszkén hallgatta az ifjút, majd sokakhoz hasonlóan boldogan gratulált neki. Talán még sosem került ilyen nehéz helyzetbe pályafutása során főrabink. Frölich Róbertnek ezúttal nem csupán a közösség új, teljes jogú tagjához szólt avatóbeszédében, de – vallásunk szerint immár felnőttnek számító – fiához kellett beszélnie. A máskor oly magabiztos rabbi helyett kivételesen, a helyenként a megfelelő szavakat kereső, meghatott atyát hallhattuk. Talán az egyik legfontosabb tanácsa az volt, amikor azt mondta/kérte, fia maradjon meg olyan jókedvű és érdeklődő, mindig tanulni vágyó zsidónak, amilyen most is.

MÁZL TOV!

Pesti Sólet menü a Laky Konyha receptjei alapján Tavaszi raguleves 10 főre

Hozzávalók: 2 csirkeaprólék, vagy fél kg kockára vágott borjúhús, ¼ kg fejtett borsó, 1 db zsege karalábé, ¼ kg gomba vagy spárga, 1 csokor petrezselyem, 2 kanál liszt, 3 evőkanál liszt, só.



Elkészítés: Finomra vágott hagymán a kockára vágott húst lepirítjuk, kevés vízzel félpuhára főzzük. Majd beletesszük a szintén kockára vágott zöldségeket, ezeket is lepirítjuk. Liszttel meghintjük, felengedjük vízzel, fűszerezzük sóval, borssal, ízlés szerint. Tálaláskor finomra vágott petrezselyemmel díszítjük.

Paprikás csirke galuskával 10 főre

Hozzávalók: 2 közepes nagyságú, csirke, 2 nagyobb fej hagyma, 6 evőkanál olaj, pirospaprika, só, 2 db TV paprika, 2 db paradicsom, bors.



Elkészítés: A csirkéket darabokra vágjuk, a hagymát az olajon megpároljuk, majd – a tűzről lehúzott edénybe - beleszórjuk a pirospaprikát, beletesszük a friss paprikát, paradicsomot. Megforgatjuk benne a húsdarabokat, majd kevés vízzel feleresztjük, sózzuk, borsozzuk. Fedő alatt puhára pároljuk.

Galuska (1 kg liszt, 4 db tojás, víz, só). A tojásokat összedolgozzuk a liszttel, sóval és annyi vízzel, hogy közepes sűrűségű tészta kapjunk. Galuskaszaggatóval sós, lobogó vízbe szaggatjuk. (A víznek folyamatosan fornia kell, és a tésztát időről-időre meg kell keverni, hogy ne álljon össze.) Ha megfőtt, feljön a víz tetejére. Ekkor leszűrjük, lecsepegtetjük, és egy tágas edényben felforrósított olajban, vagy zsírban megforgatjuk.

Gyümölcskenyér 10 főre

Hozzávalók: 6 tojás, 6 evőkanál cukor, 6 evőkanál liszt 2 evőkanál kakaópor, 1 evőkanál méz, 2 evőkanál málna- vagy barackdzsem, 1 csészényi cukrozott gyümölcs, tört dió, kockára vágott étcsokoládé, liszttel megszórva.



Elkészítés: A cukrot, a mézet, a dzsemet a tojássárgájával felverjük, beleöntjük a tojásfehérjébe, hozzáadjuk a lisztet és a kakaóport, kikent lisztezett koszorú vagy ózgerincformába töltjük, s utólag beleszórjuk a cukrozott gyümölcs keveréket. Mérsékelt tűzön lassan sütjük.

Jó étvágyat kívánunk!

Zsinagógák a nagyvilágból - Csap

Képeslapok – képes történelem (XXIX. rész)

Két és fél éve, egy 1400 darabból álló magángyűjtemény segítségével járjuk be a világot, hónapról-hónapra bemutatunk egy-egy lapot, a hozzá tartozó ismeretekkel, érdekességekkel. A gyűjtemény az 1890-től 1945-ig megjelent, zsinagógákat ábrázoló, illetve a zsidósággal, a zsidó emberekkel, szokásokkal és üdvözlésekkel foglalkozó lapokat tartalmazza.

Kárpátaljai utazásunk utolsó állomásához értünk. A jelenlegi magyar-ukrán határtól nem messze lévő városba, Csapba teszünk egy kis látogatást.

Az Ung megyei város már a XI. századtól kezdve Magyarországhoz tartozott. Történelmi hányattatására jellemző, hogy a XX. századig is sok-sok esemény részese volt. Aztán 1920-tól Csehszlovákiához csatolták, majd 1938-tól 1944-ig ismét Magyarország része lett, végül a világháborút lezáróan Ukrajnához került.

Írásos dokumentumokban 1281-ben említik először a váárost. Zá-hony közelsége, és a magyar, cseh határai tették az 1870-es években fontos vasúti csomóponttá. Komoly téglás és cserépgyártás jellemezte a modern kor, de korábban a mezőgazdaság, kereskedelem volt a legtöbb lakos megélhetése ezen a területen.

Az első zsidók valószínűleg még a korai időkben érkezettek ide, de jelentősebb közösségi lét a XIX. század első felében alakult ki. Főleg szegényebb földműves családok, kereskedők alkották a közösséget. Az ortodox hitközség 1845-ben alakult. A hitközség első rabbiját, Fried Hesel Hermant, az 1860-as években nevezték ki. Hosszú évekig szolgált, majd Nagykaposon tért meg Teremtőjéhez. A hitközség magyar nyelvű iskolával nem rendelkezett, célja mindig a konzervatív, ortodox hitélet megszilárdítása volt és a tradicionális vallásos nevelésre törekedett. Az oktatás nyelve a jiddis volt, akárcsak a városban élő zsidók is jiddisül beszéltek egymással. Mivel a város nagy részét a zsidó lakosság tette ki, így az 1910-es évekbe a magyar nyelv mellett a jiddis vált a legjelentősebb beszélt nyelvvé. Csap zsinagógáját a századfordulón adták át, de a konkrét történetére nem leltem ezidáig. Ami közismert Csap zsidóságával kapcsolatban, hogy komoly Talmud Tórát, jótékonyági egyleteket, mikvét, temetőt és zsidó iskolákat hoztak létre, és tartottak életben. A zsidógyűlölet erősödésével jöttek



létre a korai cionista ifjúsági mozgalmak is. Az I. világháborúban besorozott helyi zsidók közül többen haltak hősi halált. A Trianoni békediktátum, és annak következménye, hogy a város átkerült Csehszlovákiához, majd az azt követő néhány év politikai és gazdasági konszolidációja után, az 1938-as magyar visszacsatolás nem hozott túl sok jót az itt élő zsidók számára, hiszen a magyarok által hozott zsidó törvények őket is sújtották, nemcsak a „csonka országban” élt hittestvéreiket! 1941-től a csapi zsidó férfiakat munkaszolgálatba kényszerítették. Többségüket nyári felszereléssel, fegyvertelenül a keleti fronton vetették be. Többségük soha nem térhetett vissza szülővárosába, családja körébe! 1944-ben a magyar és német tömeggyilkosok először az ungvári gettóba parancsolták a város zsidóságát, majd onnan egyenesen Auschwitzba deportálták őket, ahol végérvényesen megpecsételődött a sorsuk. Csap fontos vasúti, katonai stratégiai csomópont volt mind a néme-

tek, mind a szovjetek számára. Majd egy hónapig tartó megállás nélküli harcot követően, a szovjet hadsereg 1944. november 23-án elfoglalta a várost, és azt a kevés zsidó, akit nem sikerült a náciknak rátenni a halálvonatokra, az újabb megszállóknak köszönhették az életüket! A háborút követő évek sem hoztak azonban túl sok pozitívumot a túlélőknek, hiszen az új totalitárius szocialista rezsim nem nézte jó szemmel a vallásgyakorlást és a „különködést”. A kevés túlélőnek, aki megúsza a deportálást, vagy csoda folytán visszatérhetett, eset-

leg más városból itt telepedett le, többnyire az asszimiláció lett az új élete. Néhányan családjukkal kivándoroltak Izraelbe vagy más országokba még az 1950-es, 1960-as években. Manapság már csak néhány zsidó él a városban, de ők is a legidősebb generációhoz tartoznak. Fájdalmas kimondani, de az ő elvesztésükkel már csak emlék marad minden, amit az évszázadok alatt az itt élt zsidók teremtettek. Következő állomásunk Szlovákia lesz.

Izsák Gábor

Sovuajszí imaidők

Június 3.	Sovuajsz I. este 18.00
Június 4.	Sovuajsz I. reggel 9.30
Június 4.	Sovuajsz II. este 18.00
Június 5.	Sovuajsz II. reggel 9.30.
	Mázkir kb. 10.45.

Az I.tentiszteletek helyszíne a Dohány-templom.



Dési János

Lévai Jenőt máig gyakran úgy emlegetik, mint a holocaust egyik első krónikását, történészét. A kiváló Randolp L. Braham is, megtisztelő módon, „újságíró-történésznek” nevezi egy nemrégiben Kőbányai Jánosnak adott interjújában. Pedig Lévai – bár műveinek hosszú sora ma is fontos forrásként szolgál a vészorkszak kutatásához – nem volt történész a szó klasszikus értelmében. Mérnöknek tanult, de az egyetemet sosem fejezte be, mert behívták katonának az első világháborúban. Legmagasabb iskolai végzettsége a gimnáziumi érettségi. Újságíró volt, – s mint az újságíró szakmában viszonylag megszokott - általában olyasmikről számolt be, amelyeket maga is átélt, tapasztalt, látott. Valószínű, részben ez a munkamódszer sodorta a holocaust témájához. Hiszen alaposan érintett volt az ügyben, éppen úgy, mint első nagy sikerű műveinek történetében is. Amelyekben első világháborús kalandjait, szibériai hadifogságának a történetét írta meg. Lévai a húszas évek végétől, a negyvenesek elejéig az egyik legsikeresebb hírlapíró, szerkesztő volt, aki kifejezetten rázós ügyekre szakosodott például Az Est lapoknál, s már nagyon korán felismerte a szélsőjobb előretörésének a veszélyét. Ha azt nem is láthatta előre, mivé fajul a dolog, személyesen is, nagyon hamar, ráadásul a nagy nyilvánosság előtt, konfliktusba keveredett a szélsőjobb több fontos képviselőjével, így a deportálások, a zsidógyilkosságok egyik fő felelősevel, Endre Lászlóval is. És ebben a csatában, akkor esélye sem lehetett a győzelemre. Az erkölcsi visszavágásra, ha létezik ilyesmi egyáltalán, 1945 után nyílt lehetősége, legalább a történetek ismertetésével.

Írásaiból, visszaemlékezéseiből az is kiderül, az igazságtalanság, a hatalommal való visszaélés mindig is felháborította, újságírói ars poeticájának a valóság bátor feltárását tartotta. A zsidóüldözés kora pedig nem más, mint a hatalommal való visszaélés perverz tobzódása.

Lévai pályáját áttekintve, az is nyilvánvaló, mindig volt érzéke az éppen kurrens, a közönséget izgató, és így üzletileg is hasznos, témák megtalálására. Bár az 1945 utáni pár évben sok írás, cikk, tanulmány jelent meg e történelmi tragédia-sorozatról, az eseményekről és az oda vezető útról – e körből mennyiségében és azóta is, idézetségében messze kiemelkednek Lévai művei. És még egy fontos dolgot meg kell említeni: Lévai elképesztő munkabíráását. Mint erre trenírozott egykori napilapos újságíró, gyorsan és bámulságotan sokat tudott dolgozni. Ráadásul, viszonylag hamar kialakította azt a munkamódszerét, hogy rettentő sok írásbeli dokumentumot gyűjtött össze és arra hivatkozva írt.

A „vészorkszak” szó megalkotója – Lévai Jenő

A Dohány utcai templom körül, hetven évvel ezelőtt létesített pesti gettó történetének máig legteljesebb krónikáját Lévai Jenő írta meg „A pesti gettó csodálatos megmenekülésének hiteles története” című kötetében, nem sokkal a felszabadulás után. Most, hogy talán újra megjelenhet ez a mű reprintben, Varga László levéltáros-történész és Kőbányai János író-könyvkiadó biztatására nekikezdtem Lévai felettébb kalandos életének feldolgozásához. A munka még az elején jár, kezdjük, hát mi is előlről.

Az 1948 után megszilárduló új diktatúra nem engedte tovább szabadon dolgozni – ám az azelőtti néhány évben megalapozta a holocaust történetének a kutatását. Egy több mint városi legenda szerint, maga a „vészorkszak” kifejezés is tőle származik.



A barcsaysta diák

Lévai Jenő 1892. április 26-án született Budapestben, a Terézvárosban. Véletlenül? Terézváros hagyományosan a budapesti zsidóság egyik népszerű lakóhelye volt. Édesapja az 1870-es években került Keszthelyről a fővárosba, hogy itt végezze el a tanítóképzőt. Lévai édesanyja Bécsben nevelkedett, s mikor jövőendő férjével megismerkedett, szinte csak németül tudott. Így Jenő, és testvérei, Zoltán, Árpád és Ilus egyszerre tanulta meg a két nyelvet.

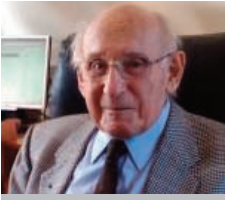
A Lévai család, ahogy a gyermekek „magyar” keresztnéve is jelzi, meglehetősen asszimilálódott, polgári zsidó család volt. Sok jel nem utal arra, hogy különösebben tartották volna a zsidó szokásokat. Lévai visszaemlékezéseiben, írásiban semmi effélet külön soha meg nem említett. Talán ezért is választotta a család 1902-ben a „budapesti VII. kerületi Barcsay utcai m. kir. állami főgymnasiumot”. (Ma Madách Gimnázium.) Akoriban ez a nem egyházi iskola - „az egész országba az egyetlen állami gimnázium” - különösen népszerű volt az asszimilálódott zsidó családok gyermekei között. Bár vallásos zsidó családok gyermekei is jártak ide, mint például Lévai későbbi sógora, Sándor,

Adler Illés Rumbach utcai főrabbi fia. Az akkori hetedik kerületben ekkor a lakosok 39,1 százaléka volt zsidó, míg az iskola tanulóinak 62,3 százaléka. Azért, hogy hiba lenne „zsidó gimnáziumként”



leírni a Barcsayt, csak egy példa. Lévai még találkozott közös alma materükben a nála hét évvel idősebb, későbbi miniszterrel és történésszel, Hóman Bálinttal is például, akivel az Önképzőkörben – mint osztálya küldötte – még együtt is tevékenykedett. Vagy, egyik kedves osztálytársa, Sághy Sándor, később Szolnokon lett plébános.

Az iskola szellemére jellemző volt, hogy „Gallovich Jenő, a tisztelendő, a katolikusok hittan oktatója, akitől angolul tanultam, nemcsak kiválóan képzett, művelt tanár volt, hanem nagyon emberséges és liberális gondolkodású is” – mondta, vagy hetven évvel később egy interjúban Lévai. Hősünk az asszimilált zsidók sportegyesületében, az MTK-ban úszott, vívott és persze focizott. De már középiskolás korában „újságíró” lett. Részben tornatanára hatására, szenvedélyes sportrajongóvá vált, legnagyobb kedvence a foci volt. Rengeteg meccsre kijárt. Egy MTK meccsen – hol máshol - ismerkedett meg az Az Újság sportszerkesztőjével, akitől hamarosan kisebb megbízásokat kapott, hogy tudósítson egy-egy kőbányai meccsről. Aztán jött az első világháború, a hadifogság – de erről majd legközelebb.



Várkonyi Tibor

Legendásan boldog élete volt, nem csak azért, mert mondhatni valóban milliók imádták Mozart, Beethoven, Schubert, Chopin és mások játékaért (zongoraversenyek, szonáták, dalkísérek), hanem mert példásan csodálatos házassága volt, az egyik legnagyobb magyar zenetudós, Tóth Aladár oldalán. Gyermeük azonban nem született, mert Fischer Annie azt vallotta, (ebben nem biztos, hogy igaza volt), hogy olyan művész, mint ő, az életét csakis a hivatásának szentelheti.



Utólagosan ostoba okoskodás, mert találgatás csupán, ha gyermeke van, talán még egy, hozzá hasonló csodával ajándékozta meg a világot, hiszen ő, a legendák szerint nyolcéves kislány korában lépett a közönség elé. Tizenkét évesen már nemzetközi sikere volt, Zürichben Mozart A-dúr és Schumann A-moll versenyművét játszotta, lelkes fogadtatástól kísérten. Mesélik azt is, hogy kisiskolás korában valamelyik ismerősnél, (vagy rokonnál) elbújt a zongora alá, ott hallgatta valakinek a játékát, és amikor hazament, a darabot emlékezetből fölidézte. Bizonyosan erős túlzás, de a krónikásnak a kis Mozart jut eszébe, azzal a jelentős különbséggel persze, hogy ő komponistaként is óriása volt a zenetörténetnek. Fischer Annie tizenkét éves korában kezdett igazán zongorázni tanulni, a csak szakmai körökben ismert és nagyra becsült Székely Arnoldtól, és az ugyancsak világszerte ismert pianistától és zeneszerzőtől, a tragikus sorsú, mert emigrációban meghalt Dohnányi Ernőtől. A művész nő bejárta az egész világot, Japánt és konyháját imádtá, és olyan karmester óriások vezényelték kísérő zenekarait, mint Fritz Busch, Bruno Walter (mindketten Mozart művek tolmácsolásának

a mesterei), Otto Klemperer, akiről külön is szó lesz, és mások. Minderről a rövid, de tartalmas életismertetésében Mácsai János, a jeles zene-történész és művész a „Nagy elődök” című honlapon számol be.

Az életpálya böngészőjének e forrásmunkán kívül is nagy szerencséje, hogy a „parlando.hu” honlapon szintén gazdagon, „Fischer Annie rendkívüli élete” címmel, rokonok, barátok, kollégák, rajongók számolnak be. Tulajdonképpen apró mozaik összeállítás ez, egy-egy epizód, visszaemlékezés, amely azonban a nem szakembernek sokszínű képet rak össze a rendkívüli asszonyról, a csodáról. E kaleidoszkópban meg nem nevezett barátok mesélik el, hogy a Tóth Aladár házaspár a háború után pihenőjének a legnagyobb részét a Balaton partján töltötte (rövid svédországi emigrációjukról, amely valószínűleg megmentette a zsidó származású művésznő életét, később ejtünk szót). Fischer Annie nyaranként ott is dolgozott, Bösendorfer hangszerén készült a következő szezonra. Igaz, az embertelen Rákosiék zaklatták őket, szerencsére csak „enyhén”, annak a szerény házikónak a telkét szemelték ki jövőendő pártüdülőjük színléyül, ahol ők ketten pihentek. Cseretelket ajánlottak föl, ők egyetlen javaslatot sem fogadtak el, az erőszaknak mégis kénytelenek voltak engedni. Valamivel messzebb építettek nekik új házikót, (szerencsájuk volt, hogy Fischer Annie és Tóth Aladár volt az érintett, közönséges „földi halandó” rosszabbul járt volna), de miközben az elvtársak pihenőhelye épült, a környezetben megszüntették a vízszolgáltatást. Új házikójuk kertjében és konyhájában azonban maradt két árva vízcsap, ide invitálták ők a közeliakat, könnyíteni életükön. Az új üdülő is nagy vendégforgalmat bonyolított le, alkalmanként bekapogott a Kodály házaspár; Solti György, a nagy karmester, aki a londoni Covent Garden opera zenekarának vezetőjeként az angol királynőtől „Sir” rangot kapott; Szabolcsi Bence a világhírű zene esztéta; Somogyi László, a később emigrált jeles Maestro; és Jemnitz Sándor zeneszerző, történész, a szociáldemokrata Népszava nagynevű kritikus.

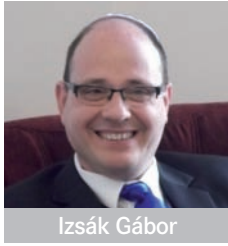
Fischer Annie és Tóth Aladár közös életében korábban volt még egy szerencsés „pillanat”. Az otthoni nyilas örület idején (programjuk hozta így) Svédországban vendégszerepeltek (persze a művésznő), és vendéglátóik kapacitálták őket, ne menjenek haza az életveszélybe, várják ki ott a háború végét. Főleg a tengerparton éltek, de a felszabadulás első hírére hazatértek. Ez még a „boldog” koalíciós időben volt, Tóth Aladárt neveztek ki az Operaház igazgatójává. A dalszínház legendás korszaka volt ez, 1956-ig tartott, a



nagy tudós akkor búcsúzott, páratlan zenetörténeti korszakot hagyott maga után. Svédországban agyműtétet hajtottak végre a világ egyik legnagyobb karmesterén, a német Ottó Klempereren. Akinek mégis szerencsés sorsa volt, mert zsidó révén a náci birodalomból menekülnie kellett, ő latin-amerikai országokban vészelté át a világégést. Ám az agyműtét nagyon meggyöngítette, nehezen járt, botladozott, Tóth Aladár rávette, jöjjön Budapestre, vezényeljen az itteni operában. Csodálatos, legendás három év volt, olyan Mozart és Wagner sorozat, mint előtte talán egyszer, úgy a XIX. század végén, amikor Gustav Mahler vezette egy ideig a Duna-parti dalszínházat. Klemperer a három év után Angliába ment, ott az EMI lemezcégtől önálló zenekart kapott, és ragyogó operai és zenekari főlvételekkel gazdagította a zenebarátok kincses tárá.

Tóth Aladár 1969 őszén halt meg, magára hagyta a nála csaknem két évtizeddel fiatalabb hitvesét, aki gyászában a muzsikához haláláig hűséges maradt. A zeneesztéták szerint a hatvanas évektől a páratlan pianista asszony „habitus”, (Mácsai János ismertetése említi így) valamennyire megváltozott, még elmélyültebb lett, közelebb jutott imádott szerzőihez, Mozarthoz, Beethovenhez, a többiekhez. Mácsai idézi Pernye Andrást, az egyik legelesebb esztétát, aki azt írta: „Fischer Annie minden koncertje rendkívüli. Mert amikor ő játszik akkor a mű maga szólal meg és ez megszokhatatlan reveláció... Új és új vonásokat fedezhetünk föl, és ilyenkor derül ki, hogy ez az egyéniség végtelen”. Kell-e méltóbb megemlékezés a századik évfordulón?





Emlékezés a holocaust 70. évfordulójára

Tisztelt olvasóink, engedjék meg hogy a képeslapos sorozatunk mellett, csatlakozva több szervezet, és több zsinagógai kiadványhoz, ezzel a cikkel emlékezzünk meg azokról a hittestvéreinkről, akiket a nácik és a hazai talpnyalóik segítségével és gyűlöletével aláztak, kínoztak és semmisítettek meg 70 évvel ezelőtt. A cikk célja nem a „hisztéria keltése”, a napi politika érintése (bár ez egyre nehezebb...), hanem, hogy emlékezzünk és emlékeztessünk!

Szerencsére vannak még néhányan a mi körzetünkben is, akik túlélői, ám egyben elszenvedői voltak annak a bűnös korszaknak, amit ma úgy nevezünk, hogy a holocaust. Sajnos évről-évre egyre kevesebben vannak, akik még emlékeznek azokra a sötét évekre. Nekünk, az újabb és újabb generációknak viszont kötelességünk a mártírokra emlékezni és továbbadni zsidóknak és nem zsidóknak a megszerzett ismeretet, tudást e témában is!

A cikk aktualitása nem pusztán az évforduló, hanem az is, hogy bizonyos hazai körök odáig mernek elmenni, hogy szavakkal, hozzászólásokkal, utcai demonstrációkkal, épülő emlékművekbe bújtatott galád eszmeiséggel próbálják kifehériteni a megmásíthatatlan történelmet. Az üldözöttekből üldözőket vizionálnak, a gyilkosokból pedig ártatlan báránykákat próbálnak kreálni a felnövekvő fiatalság számára! Ezt nem hagyhatjuk, ez ellen harcolnunk kell!!!

Az íráshoz csatolt dokumentumok, fotók mind-mind eredetiek, és a hosszú évek során összegyűjtött, publikálásra váró kollekció részei, amelyekből most néhány darabot Önök is megismerhetnek, lévén hogy eddig még szinte sehol sem szerepeltek.

Ismert tény, hogy a magyar zsidóság tragédiája nem Münchenben kezdődött 1933-ban. Már évszázadok óta fekete felhők lengték körül a Kárpát-medence zsidóságának hétköznapiját.

A modern kor is telis-tele van szívfájdító epizódokkal (pl. a tiszaszlári vérvád), de az I. világháborút követő 1920-as XXV. törvény, mely korlátozni kívánta a magyar zsidók továbbtanulásának lehetőségeit, már előszele volt az 1938-as XV. törvénynek, mely az Első Zsidótörvény néven vált ismertté.

Egy évvel később lépett hatályba az 1939. évi IV. törvény, mely már nyíltan faji szempontból különböztette meg a magyar zsidó állampolgárokat a nem zsidóktól. Aztán nem kellett sokat várni, hiszen 1941-ben meghozta az akkori Parlament a harmadik Zsidó Törvényt, amely már ún. fajvédelmi rendelkezéseket tartalmazott.

A Nemzeti Front nevezetű szélsőjobboldali szervezet korai 1940-es évekbeli zsidógyűlölő kiadványának címlapja.



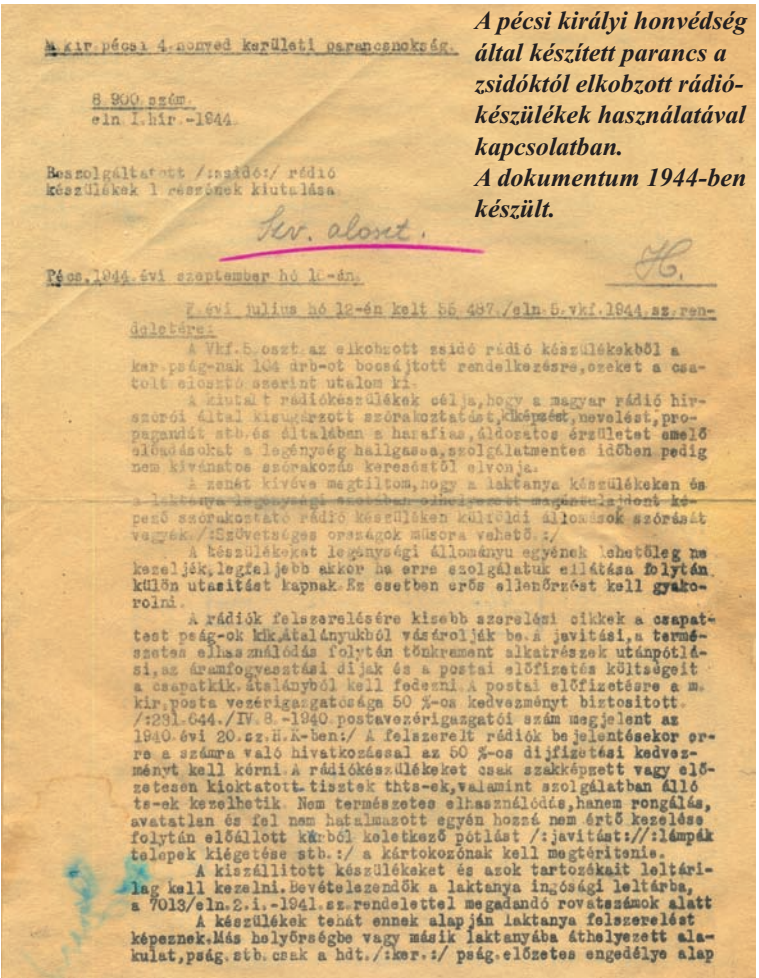
A Svéd követség által kiállított igazolás elő és hátlapja – nem azonos a Svéd menlevéllel!

A törvényeknek, az uralkodó osztálynak, a politikai elitnek, és a lakosság többségének tétlenségének, majd később a német megszállásnak, a nyilashatalomnak köszönhetően majd 600 000 magyar zsidó szenvedett mártírhálált, amely események a 3., és a 4. generációban is éreztetik hatásukat! Ezekben a napokban ismét kezd újraéledni az a nézet, hogy ami történt az nem is úgy volt, ahogy gondoljuk, illetve az, hogy ezeken a sérelmeken túl kellene lépnünk. Főleg azért mert a szüleink, nagyszüleink szomszédai, honfitársai ártatlanok voltak mindenben. Magam sem hiszek a kollektív bűnösség fogalmában, hiszen ilyen nem is létezik. Jó emberek mindig voltak, vannak és lesznek közöttünk, de nem szabad hagyni, hogy a napi politika homályba burkoljon megtörtént eseményeket, kihasználva és a maga hasznára fordítva azt.

Ezek a dokumentumok, fotók magukért beszélnek, szintén túlélői azoknak az éveknak, amikor az ember nem tudott ember maradni, amikor az örület irányított! Egyben emlékezzünk meg mindazokról is, akik ez ellen tettek, akár az életük kockáztatása árán is. Legyen áldott a nevük a mártírjainknak, de legyen azoknak is (zsidóknak és nem zsidóknak egyaránt!), akik fegyverrel harcoltak Magyarország területén, vagy azon kívül, ellenállóként, partizánként, önkéntesként, a felszabadító seregek soraiban, hogy tovább élhessünk! Köszönjük nekik 70 év után is!



Két fiatal fiú szomorkás arccal, félve a jövőtől pózol a kamerának a budapesti gettóban.



Munkaszolgálatosokat kísérenk egy falun keresztül magyar tiszti felvigyázással.



Az 1939-es, második törvény eredeti kivonatának címlapja.

